

Časopis s podobami za slovensko mladino.

S prilogo: „Angeljček“

Štev. 3.

V Ljubljani, 1. marcija 1898.

Leto XXVIII.

V r t e c .

Vrtec sem pred hišo svoj
Skrbno že pospravil,
Plot ob njem pa atek moj
V varstvo je postavil.

Pómład pride od nebá,
Plot moj prekoraka,
Cvetje vrtni gredi dá,
Ki nanj prazna čaka.

Cvetkam nosim pit vodé,
Rade jo imajo,
Ptiček drobní hroste jé,
Da jih ne končajo.

V vrt ne more mi nihčé,
Sam po njem kraljujem,
Vse veselje meni je,
Skrbno ga negujem.

Vrtec bil bi prazen res,
Skrb bi prazna bila,
Ko pomlad več iz nebes
K nam bi ne hodila.

—n—

Rejenec.

(Povest. Spisal Gr. Gornik.)

I.

Da toži trgovec Orehar, kako slabo izhaja, kdo bi se temu čudil? Šest otrok in žena, to nekaj potrebuje! Po očetu je podedoval le obrt in zadolženo hišo. In kaj ima od tega? Upniki ga tresejo dan na dan, in za jeden belič dobička govoriti mora včasih več nego drugi celo leto, vrh tega kupujejo skromni vaščani le po malem. Kratkomalo, Orehar živi z družino prav revno, dasi prikriva to sosedom, k čemur ga naganja moški ponos in čast hiše. A ob vsej revščini mu vendar ne more nikdo ničesar očitati, narobe, vse ga hvali kot pridnega in pobožnega moža, ki je vzel pred petnajstimi leti iz samega usmiljenja zavrženo dete pod streho. Saj mu pa to dobroto vestno vrača rejenec Darovan (imenovali so ga menda tako, ker ga je bil Bog res nekako podaril Oreharju). Ah, to vam je deček, ta Davorin, da ga ljubi Bog in ljudje.

Živ je kakor potok, ko prihaja s strmega brega na cvetoče polje, in vedno vesel, dobre volje, kakor ptiček v zelenem gozdu. Svoja rednika ljubi kakor očeta in mater, domačo deco kakor brate in sestre. Postrežljiv in prijazen je tako, da pride mnogokateri le zaradi njega v prodajalnico. Drugi stariši govore vedno o Oreharjevem Darovančku in ga postavljajo otrokom za vzgled. V prostih urah ima vedno polno vaških otrok krog sebe, saj pa vé toliko mičnih pravljic in otroških iger. Rada ga imata tudi gospod župnik in gospod učitelj, posebno zadnji, ker je tako nadarjen za glasbo. Vsako nedeljo poje Darovan v cerkvi, zamaknjeno poslušajo vsi njegov mili glas. In ko bi vedeli, kako gode! Stari učitelj, ki mu je podaril gosli za god, pokazal mu je le začetne vaje, dalje se je izobrazil sam.

„Ako človek posluša to godbo, topí se mu srce od sladkosti“, govori vsakdo, ako ga sliši le jedenkrat. Saj pa gorí Darovan za gosli z dušo in telesom. Kadar ima količkaj časa, prikrade se k njim ter zagode. Le jedenkrat mu je treba slišati pesem, pa jo zagode brez napake, ganljivo, da srce poskakuje.

Nekega dne pride Orehar z ženo v prodajalnico in veli Darovanu, naj gre za nekaj časa v sobo k otrokom. Vedel je, kaj to pomeni, da si imata zakonska povedati nekaj važnega. Otroci, — najstarejši je imel komaj deset let, — vpili so v sobi in se jokali:

„Darovanček, kruha, kruha!“ Lačni so bili reveži, kajti večkrat se je pripetilo, da niso imeli trohe kruha pri hiši.

„Kako naj bi vam dal kruha jaz, ki sem sam lačen?“ nasmehne se Darovan in poljubi vse po vrsti. Nato seže na omaro in vzame gosli. Otroci se zasmejejo na glas.

„Drugega kruha nimam“, pravi in zagode. Hej, kako so pozabili mali hitro na glad, glasen smeh je hipoma izpodrinil jok. In ko je začel Darovan peti:

„Zakaj bi ne peli
Krepkó od srca,

Saj sreča, veselje
Pri nas je doma,“

zapeli so vsi in se zavrteli po sobi. Zazvonilo je poldan, mati in oče sta prišla klicat veselo družbo k molitvi in kosilu, težko sta jo spravila k mizi. Solze so se zabliskale obema v očeh, ko sta videla, kako tolaži Darovan lačno deco. Kosilo, dasi revno, dišalo je vsem izbornu, — božji blagoslov se je kazal očitno. Roditelja sta bila ves čas nekam zamišljena in tiha, kar se je Darovanu zdelo nenavadno, zato so pa bili mali tem glasnejši. Odkosili so in odmolili, potem je odvedla mati otroke iz sobe, ostala sta Darovan in oče sama.

„Ljubi Darovan“, prične Orehar resno, „čuj, kaj sva ukrenila z materjo. Saj vidiš, včasih nimamo sami kaj jesti in ti si že prišel v leta, ko si lahko kruha zaslužiš sam, pri meni ga ne moreš; dobro veš, zakaj. Škoda bi bilo, ko bi ostal vse življenje v domači vasi, kjer bi moral uživati le revščino in glad, ko bi ostal ti, ki ti je odprto ves svet s svojimi zakladi. Ti si priden in dober deček, takih potrebujejo povsod, posebno po mestih, razun tega sem te izučil do dobra v trgovskih stvareh in boljšega prodajalca si ne more želeti nikdo. Vedno dobre volje, prijazen in postrežljiv, to so lastnosti pravega trgovca in baš te ti je odločil ljubi Bog v posebni meri.“ Zamišljeno je poslušal Darovan, nikakor se ni mogel vdomačiti z mislijo: „Po svetu od teh dobrih ljudi?“

„Darovanček, ali bi ti bil mogel tvoj oče boljše svetovati nego jaz, tvoj rednik?“ predrami ga Orehar.

„Le vi, le vi ste moj oče; drugega očeta ne poznam in boljšega ne morem imeti“, vsklikne Darovan s solzami v očeh in se ovije Oreharju krog vratu. Bog vé, kdaj se je solzil zadnjič, a misel na ločitev mu je ožela oči.

„Oh, saj nisem nikoli tožil, da se mi godi hudo pri vas, saj vas nisem nikoli razžalil, ljubi oče, zakaj me odganjate?“ vzdihoval je deček in rosa solzá se mu je izpremenila v deroč potok. V tem je prišla še gospodinja in komaj se je posrečilo rednikoma, potolažiti in pregovoriti ljubljenega rejenca.

Bliskoma se je raznesla vest po vasi: „Oreharjev Darovanček odide po svetu.“ Ljudje so prihajali od vseh stranij in prinašali dobremu dečku darov za popotnico. Bridko je bilo slovo pri gospodu župniku, ki mu je dal na pot obilo dobrih nauk in — nekaj srebrnega drobiža, težko se je poslovil tudi od gospoda učitelja.

V Oreharjevi hiši je vse jokalo, kakor bi nesli mrliča k pogrebu. Rednika nista mogla dosti govoriti, vsako besedo so jima zadušile solze, zato so pa govorili ljubeči pogledi in objemi. Darovan ni mogel dolgo prenašati žalostnega prizora, iztrgal se jima je iz naročja in zadel na ramo culico, v katero je bil povezal perilo, nekaj brešna in — ljube gosli. Do bližnjega griča ga je spremljala malone vsa vaška mladina; težko se je ločil, posebno od bratov in sestic, kakor je imenoval vedno Oreharjeve otroke. Vsi so klicali za njim, dokler jim ni izginil izpred očíj. A kaki čuti so vstajali v Darovanu samem? Srce mu je hotelo po sili skočiti iz prs in ostati doma. Prišedši do znamenja sredi gozda, padel je na kolena in molil goreče:

„Ljubi moj nebeški Oče, blagoslovi mojo pot in privedi me skoro iz tujine bogatega, premožnega, da rešim domače iz revščine in nadloge!“

II.

V mraku je dospel Darovan drugi dan v glavno mesto. Misli ni drugače, nego da je prišel na drugi svet. Dolge ulice, visoke hiše, na vsakem voglu mogočna svetilka, ropotanje vóz, prehajanje ljudstva, vse mu je bilo novo, pred vsem so ga zanimala izložišča pri prodajalnicah. Hodil je iz ulice v ulico in čisto pozabil na glad in prenočišče. Zavedel se je šele, ko ga je opomnil nekdo:

„Deček, čas bi bilo, da greš spat!“ A kam? Povedal mu je sicer Orehar, kako naj hodi, da pride k nekemu znancu, kjer dobi prenočišče za prve dni. Kako bi sedaj prišel tja? Zašel je in pri onem znancu so gotovo že pospali vsi. Oglasi se mu tudi želodec, da je lačen, noge mu potožijo, kako so trudne. Takoj se spomni župnikovih desetih in srčno krene v prvo krčmo. Po večerji ga odvede krčmar v gornje nadstropje in mu odkáže sobo za prenočišče. Tu ga je že čakala družba: mož in dva mladeniča.

„Dober večer, ljudje božji“, pozdravi Darovan dobrovoljno.

„Bog nam daj boljšega, nego ga imamo“, odzdravi mož z jokajočim detetom v naročju. „Matere ni, matere ni, moško naročje je trdo, to dobro vé otročaj“, vzdihne mož vnovič, zibajoč dete na rokah, katero je vpilo čimdalje bolj. Darovanu se zasmili otrok, odloži culico in stopi k možu rekoč:

„Dajte ga meni, morda zaspi pri meni!“ In res! dvakrat, trikrat ga zaziblje in otrok utihne, kakor bi mignil.

„Kdor zná, pa zná“, pravi mož nato, devaje dete v zibel, „a povej, dobri deček, kaj te je napotilo v mesto?“ V kratkih potezah oriše Darovan svoje življenje in vzrok potovanja.

„Glej, glej, kako govoriš gladko po naše; misli sem, sodeč po črnih laseh in žarečih očeh, da si južnega pokolenja. — Nič se ne boj, tukaj v mestu je dosti trgovcev, in takih ljudij, kakor si ti, primanjkuje povsod“, pristavi hkoncu mož. „Ako si morda že kdaj slišal o imenitnem in bogatem godcu Vrtinu in njegovi družini, vedi, to sem jaz, le s tem razločkom, da več nisem imeniten in bogat, odkar mi je umrla žena, glavni steber moje godbene družbe. Ah, moja Helena, kako je znala gosti! Od vseh vetrov so jo vrelj ljudje poslušat in bogastvo se je množilo vidoma. Kakor rečeno, ona je godla, jaz sem pritiskal na bas, moj starejši sin je trobil na rog, mlajši pa piskal na piščal. Le žal, da smo zapravljali večkrat po nepotrebem in pozabili na Boga, ki nas je kaznil zato jako hudo. Pred dvema mesecema je ona umrla in mi pustila tega dveletnega dečka Vinka; tudi ta dva mladeniča sta moja sinova. Mnogo je veljala nje bolezen; kar smo imeli prihranjenega, vse smo izdali tedaj. In le malo zaslužimo sedaj, komaj toliko, da živimo. Oh, kako pogrešamo Heleninih goslij!“

Nehoté razveže Darovan po teh besedah culico in pokaže gosli:

„Tudi jaz znam nekoliko gosti.“ Vrtinu in njegovima sinovoma se zaiskré oči, vsi trije vskliknejo na jeden glas:

„Zagodi, zagodi!“ Darovan nastavi lok in gosli se oglasé. Ob teh milih glasih zardé blede Vrtinova lica, oči mu zagoré in noge siloma uhajajo od tal. Ko neha Darovan, pade mu Vrtin okrog vratu:

„Bog, sam Bog te je poslal, da osrečiš nas in sebe.“ Pristopita tudi sinova in ga primeta za roko:

„Usmili se nas, Darovan, osreči nas in sebe!“ Z vso močjo se mu je vzbudila v tem trenutku želja, katero je dušil do sedaj, zahrepenel je v tem hipu, kakor že večkrat prej, postati godec — — —.

Še isti večer so zaigrali skupno več komadov in se pripravili za drugi dan.

Teden kasneje je že vse mesto govorilo zopet o nekdanjem imenitnem in bogatem godcu Vrtinu, vse se je povpraševalo, kje nastopi zvečer z mladim goslarjem — Darovanom:

„Njegova žena je godla krasno, a mladi umetnik čarobno!“

* * *

Minila so po tem dogodku tri leta. Darovan se je razvil v krepkega in krasnega mladeniča, z goslimi se je poslavil tako, da je nastopal le pred visoko gospôdo in plemstvom, sedaj sam, sedaj pa tudi v družbi Vrtina in njegovih treh sinov, petletni Vinko je izvrstno pritrkaval na triangel. Oreharjevih ni pozabil, mislil je vedno nanje: „Kadar obogatim, vrnem se v domačijo.“ Sedaj je prišel tisti čas, ko je imel zlata na kupe, prišel je čas vrnitve.

V teh treh letih je obubožal Orehar popolnoma; ker ni mogel plačevati obrestij, zadolžil se je še bolj. Bilo je poletnega večera. Po vasi so bila okna že povsod razsvetljena, kajti vaščani so se pripravljali k večerji. Radovednež bi bil videl, kako se kadí na vsaki mizi mogočna skleda, le v jedni hiši bi bil videl mizo prazno, le v jedni hiši ne bi bil slišal smeha in dovtipov. Pri Oreharjevih je bilo vse žalostno in mrtvo. Medlo je brlela luč na mizi, za njo je sedel s sklonjeno glavo Orehar, krog njega so pa jokali otroci, proseč kruha za večerjo.

„Moj Bog, moj Bog“, vzdihal je oče obupno in pogledoval proti nebu. „Zadnji dan prebivamo v domači hiši, pa kako je poln revščine; jutri nas poženo trdi upniki po svetu. Tiho, tiho, otročiči; pokleknite in molite, da se nas Bog usmili.“ Zunaj pred praznim ognjiščem je stala mati in si brisala s predpasnikom oči: „Oh, revna deca, dati jim nimam drobtine na mizo. Kje bi jim dobila vsaj mrvico kruha?“

A čuj, kar se oglasi pred hišo godba. Otroci se spomnijo takoj Darovana, obrišejo si oči in hité na prag. Ob jednom zapoje znani glas:

„Zakaj bi ne peli
Krepkó od srca,

Saj sreča, veselje
Pri nas je doma.“

Prišel je nepričakovano Darovan z Vrtinovo obitelji. Rad bi bil na poseben način naznanil svoj prihod, kar se mu je tudi izbornó posrečilo. Iznenaden prihiti tudi Orehar z ženo iz veže. Kak prizor! Štirje godci, pred njimi poje veselo Darovan z goslimi na hrbtu in z mošnjo v roci.

Sedaj pa prosimo prijazne čitateljice in čitatelje, da bi si prikrojili konec po svojih mislih.

Izgubljena!

(Povest. — Spisal Glavor.)

III.

Sest let je poteklo po teh dogodkih.

Mrzel jesenski veter piše po ulicah in pretresa pogrebce, stoječe okoli krste, pred katero moli duhovnik mrtvaške molitve.

Le pet ali šest ljudij se je zbralo, da bi spremili umrlo na poslednji poti, in še teh ni nobeden žaloval za njo.

Nobeden? Pač tista devetletna deklica, ki je stala tam v kotu objokana, tista se je pač v resnici žalostila za umrlo Marto.

In ni čuda, da je Milka pretakala solze za Marto — saj ji je bila v teh šestih letih, katere je preživela pri nji, druga mati. Kakor prava mati je skrbela za Milko: dajala ji je jesti, oblačila jo je, pošiljala v šolo. Sedaj pa je umrla!

Umrta brez sporočila, brez oporoke! Nenadoma, nepričakovano ji je pretrgala smrt nit življenja. In sirota Milka je ostala sama na svetu!

Počasi se je začel pomikati sprevod po ulicah.

Sama! Res je rekel nek delavec v sosedstvu, da jo vzame iz same dobre k sebi, če mu bodo prepustili Martino pohištvo. Toda, ali se bo čutila pri njem domačo? Milka se je bala moža in njegove družine. Še sedaj, ko je za njo korakal, tresla se je strahu pred njim. Njegov obraz je bil divji, lasje razkuštrani, redka brada razmršena.

In soproga njegova ni bila prav nič prikupnejša. Postave je bila tršate, obraza širokega in njen nos — ej malo je tacihi nosov! — je bil kakor tisti sad, katerega jémo po leti v jesihu in olji. V ta nos je izginilo vsak dan za tri novčiče tobaka.

K tem ljudem naj bi torej šla! Zamislila se je v prve, srečne dni svojega življenja. In včasih se ji je nenadno kakor v megli prikazal v duhu lep obraz, obraz njene matere. Skušala si ga je natančneje poklicati pred svoje duševne oči, ali podoba je vedno izginila hitro, kakor se je hitro prikazala.

Prišli so na grobišče.

Votlo je grmelo kamenje po krsti, ko so jo izpustili pogrebci v jamo. Temno je donel glas duhovnikov po grobeh. Mrzel veter je vel po pokopališču.

In ko so začeli zasipati jamo, začul se je glasen vzdih. Ljudje so se radovedno ozrli.

Milka je omedlela . . .

Počasi se nagne rdečenosa delavka k Milki:

„Moj Bog, kaki otroci! Za vsako stvarico že omedli!“

„Saj je vse razvajeno!“ dostavi njen mož.

„Kakšen svet je dandanes! Vse pomehkuženo in pokvarjeno! Hé jej, jaz bi ne omedlela, če bi se podrl ves svet!“

„Na, pri nas se bo že izučila! Spravi jo na noge. Pa saj že odpira oči! No, ti — na, kako ti je že ime — —?“

„Milka!“ pouči ga njegova žena.

„Na Milka — taka gosposka imena — na, vstani, pojdemo domov!“

„Z vami?“ vpraša boječé Milka.

„No, kajpak!“ odvrne delavka. „Je že vse dognano, vse v redu. Nič se ne drži tako kislo, ne boš umrla pri nas, ne. Dela bo vedno dovolj. Delati pa boš morala, seveda, zastonj te ne moreva rediti. Kaj ne, stari?“

„Delati, delati! Le zapomni si to, punica! Ali veš, kaj je rekel tisti kralj? Kar delaš, zase delaš!“

„Dolg čas ti pa tudi ne bo. Imam dva doma: Tineta in Marijco. In prebrisani glavi sta, posebno Tinček. To ti je navihan fante!“

„He, he“, pritrđi on zadovoljno.

„Na, vidiš, zadnjič so ga prijeli na cesti trije fantalini. Kaj misliš, da se je ustrašil? Vse tri je tako zbil, da so brž pete pokazali. Jednega pa je udaril po nosu, da mu je kar lila kri. To je dečko!“

Tako in jednako je poučevala Milko. Njen mož se ni zmenil za njo, kar je pomenilo, da je izredno dobre volje. Na, Martino pohištvo je vendar precej vredno, čeprav je staro. Precej bo skupil zanj. Zadovoljno pokliče k sebi ženo:

„Na, stara, sto do stopetdeset goldinarjev bova dobila za vse.“

„Toliko?“ vzveseli se ona.

„Na, kaj misliš, da nimam jaz ničesar v glavi? Saj sem ti že prej povedal, da bi bila to imenitna kupčija.“

„Bolj tiho govori, da ne bo slišala!“

„E, kaj pa, če sliši?“ odvrne on vsejedno bolj tiho.

„To otroče pa se še poznalo ne bo pri hiši!“

„Za pol leta jo bova tako dala kam drugam!“

„Kam?“

„I, kam vendar! Služit! Kaj misliš, da mi bo vedno nadlego delala? To bi bil pa lep dobiček!“

In tako sta se pogovarjala soproga vso pot do doma. Milka je molčé korakala spredaj. Nasproti jima pridrvita Tine in Marijca.

„Milka, sedaj si pa le oglej naša dva. Kako sta ti všeč?“ povpraša delavka.

„Na, kaj tako neumno vprašuješ?“ zavrne jo on. „Seveda sta ji všeč, saj ji morata biti. Na, zakaj pa vidva nista vrat zaprla?“ zadere se nad svojima otrokoma, ko vidi, da so vrata v stanovanje odprta.

„Marijca je šla za menoj!“ zakliče Tine.

„Saj ni res! Tinče jih ni zaprl!“ oporeka mu sestra.

„Lažnjivka!“

„Ti se lažeš, ti!“

Nekoliko trenutkov še in vname se med njima tak boj, kakoršnega Milka še ni videla. Nazadnje priskoči očé in naredi z nekaterimi krepkimi sunki mir.

„Tja se vsedita k Milki!“ zakriči, „drugače vaju — —“

Počasi se spravita k Milki. Nekaj časa se gledata jezno in grdo, da bi se človek kar ustrašil, potem pa se začneta zopet gibati. Tine izpuli Milki nekoliko las, Marijca pa jo vščipne v roko in potem se vstopita oba pred njo in se ji smejeta in skačeta od veselja, kakor bi bila naredila Bog vé kako junaštvo. Mati pa se je skrivaj muzala bistrournima in nadepolnima otrokoma.

„Poglej Marijca, joka se!“ zakliče Tinče in v veselju se prekucne čez glavo.

„Ha, ha, joka se, joka se!“ zakriči Marijca in oponaša Milko.

„No, no“, oglasi se mati, „kaj pa misliš, punica? Zakaj se kisaš? Nič ne misli, da si pri Marti. Ona te je razvadila, ali pri nas bo drugače! Glej no, kar vedno bi se — — — No, to je pa že od sile!“

Tak je bil Milkin vsprejem. Naslednje dni pa je bilo seveda še slabše. Prave vice so se začele za ubogo siroto. Tine in Marijca sta ji nagajala, kjer sta mogla, gospodar in gospodinja pa sta vpila na njo ves božji dan. Nasitila se ni seveda nikdar. Njeno obleko je razdajala gospodinja Marijci. Ako se je kdaj trudna od dela oddahnila za trenotek, je že vpila na njo gospodinja:

„Glej jo no, glej, že zopet pase lenobo! Ali mišliš, da se res ne smeš dotakniti dela? Seveda, jedla in posedala bi dan na dan, to bi bilo za te! Kaj meniš, da smo dolžni te zastonj pasti? Ali je to hvaležnost? Precej delat!“

In če je bil gospodar doma, je vedno zvesto pritegnil:

„Ali ne veš, kaj je rekel tisti kralj? Kar delaš, zase delaš! Jaz pa mati nimava ničesar od tega. Vse je za tvojo korist! Spravi se!“

In tako je tekel dan za dnevom. Milka je po dnevi molčala in trpela, po noči pa jokala in molila.

(Konec prihodnjíč.)

Sreča mladinskih let.

(Piše Fr. Kralj.)

III. Pri jedi.

Angleški pregovor pravi: „Katero besedo slišijo otroci najraje?“ — „Kosilo je na mizi!“

Modri ljudje sicer trdijo, da ni prav spodobno in lepo govoriti veliko o jedéh, ker tako govorjenje razodeva človeka-sladkosnedenca; a mi si ne moremo misliti sreče mladinskih let brez jedi. Sami mi pritegnete, da bi bil naš popis jako pomanjkljiv, če ne bi ničesar omenjali o zajutreku, južini, večerji in družih prigrižljajih vmes. Kako naj bi tudi otroci dorasli do vrha, ko ne bi jedli? Takim modrijanom, ki se muzajo pri pogovoru o jedi, bi lahko odvrnili s svetim pismom. Tam govori Bog prvima človekoma: „Glejta, dal sem vama vse semensko zelišče na zemlji in vsa drevesa . . ., da naj so vama v živež.“ (I. Mojzes, 1. 29.)

Poglejmo torej širni svet, kako velik je in kako krasan! In vse, kar zemlja rodi, in kar na nji živi, je v prid, v korist in živež človeku. Preljubi Bog je nam vsem pogrnil veliko mizo in jo obložil z raznovrstnimi jedili, da se pri nji gostijo brezštevilni gostje vsak po svoje.

Otroci, le veseli bodite, da je tako. Ali niste že večkrat slišali, kako je nesrečen človek, ki ne more jesti, n. pr. bolnik. Slišal sem nekoč o silno bogatem možu, da je milo vzdihoval v svoji bolezn: „Oj, kako rad bi bil zadnji berač v naši deželi, da bi mogel vsaj s slastjo povžiti košček kruha!“ Pa ni se mu izpolnila želja; umreti je moral! Glejte, vam je pa tako dobro! Kakor riba ste zdravi in skrbni oče in mati že za vas skrbé, da ne počivajo vaši mali zobki, in da ima kaj mleti vaš želodec. Saj je ljubi Bog sam dal

posebno otrokom slast do jedi, da bi poprej zrasi in si sami služili vsakdanjega kruha. Tako je bilo in bo na svetu. In ta božji dar je pri otroku najbolj razvit; sicer pa ostane ta zmožnost tudi pri starejših in odraslih ljudeh dolgo časa čila.

Le pogledjte obe sliki! Bratec in sestra sta se naigrala na dvorišču. Vse igre sta že poskusila, dostikrat sta že poljubila mater zemljo, zato ne marata več se igrati. Zakaj ne? Prosto povejmo: lačna sta! Hitro tečeta v kuhinjo k materi in prosita milo: „Mati, mati, jesti!...“

In mati se ne morejo ustavljati tem nadležnim prosilcem. Pokličejo starejšo sestro in dajo v dveh skledicah otrokoma mleka. To je tudi najljubša, pa tudi najredilnejša hrana za otroke. Fantek vzame skledico in hajdi z mlekom. Po poti zgubi oba čreveljčka, a ju nima časa pobrati. Vsede se na velik pehar, dene med kolena skledico in — to mu gre v slast sladko mleko!

Mlajša sestra pa še ne vé, da je desnica lepa in levica slepa, pa ji mora dajati jesti starejša sestra. Zato jo imata mlajša dva tako rada. Ž njima moli pred jedjo in po jedi, pomije jima skledice. Saj veste, da mora imeti vsak svojo skledo, in precej bi bil jok, ko bi jo kdo drugi rabil. Kako zadovoljno gledata oba malička, kakor bi hotela že z obrazi naznaniti, kako dobro je mleko. Rada imata seveda tudi kašo, to otročjo pašo, ali čez mleko pa le ni. Pa še neko pravico ima mali dečko. Zvečer dobi od matere pravico, da pogloda lonec. Saj mu pa že sosedovi otroci nagajajo: „Fronc! si poglodal lonc?“ Pa to ga nič ne moti, saj vé, da je dobro poglodata lonec, ker mati svojemu ljubljénčku dadó vedno kaj dobrega.

No, in druga sličica ima še zanimivejši prizor. Cela procesija otrok je. Komaj čakajo južine; saj so pa tudi že pošteno lačni, ni jim treba čakati, da bi jim še kdo prigovarjal in želel: „dober tek!“ Še psiček gre skromno za njimi prepričan, da ga ne bodo pozabili, saj je njihov ljubljénec. Popoldne se bodo znova potem ž njim igrali na vrtu. Dà, izpod mize se je prikazal tudi škorec, češ, kaj neki pomenijo ti veseli obrazi, ta hitra hoja, in vsi otroci so skupaj, kar sicer ni navada. No, le potolaži se, škorec, kosilo nesó na mizo in tebe gotovo ne pozabijo!

Tako ima tudi kosilce, če je tudi borno in skromno, mnogo zanimivih prizorov.

Ker sem o jedi tako prosto govoril, smem upati, da me boste tudi poslušali, če pridenem tem všečnim besedam še nekaj koristnih naukov.

Dan za dnem jeste mnogokrat, ali pa mislite mnogokrat na darilca jedij — na Boga? Saj je on vstvaril vse stvari, ki vam služijo v jed. Zato molite prav hvaležno pred jedjo in po jedi, da bi vam blagoslovil sveti Duh jedi! Molite pa tudi vneto iz srca: „Daj nam danes naš vsakdanji kruh!“ Bodite torej hvaležni Bogu, bodite pa tudi hvaležni svojim skrbnim starišem, ki služijo tudi za vas v potu svojega obraza vsakdanjega kruha. Privadite se pa že v nežni mladosti, da boste izpolnjevali besede sv. Pavla, ki nam velí: „Ali tedaj jeste ali pijete, ali kaj družega delate, vse k časti božji delajte.“ (I. Kor. 10, 31.)

Kako se morate pri mizi spodobno vesti, lepo sedeti, počasi in čedno jesti, tega vas ne bom učil; to vam že povedó dobri stariši. Seveda poslušni morate biti, da ne bo treba večkrat ponavljati takih naukov. Vendar jedno smem pa tudi jaz še pristaviti. Ravno radi tega, ker je mlademu ljudstvu dobro jesti pa večkrat jesti tako prijetna zabava, si že sedaj nabirate v nebesih velike zasluge, ako si kaj pritrgujete v jedi, ako jeste le o gotovih

obrokih, zjutraj, popoldne, zvečer in morda dvakrat vmes, ne pa kar ob vsaki priliki, kadar morete kaj dobiti. Posebno se varujte sladkarij, ki niso hasne zdravju. Sveti ljudje so se začeli postiti že v zgodnji mladosti. Z nobeno rečjo si človek tako zelo ne utrjuje svoje volje kakor z zmernostjo in postom. Saj so še celo pagani imeli modri pregovor: „Ne živimo zato, da bi jedli, marveč zato jemo, da bi živeli.“

Slovó.

Kolovrat je vrtela mati,
Ko sem jemal od nje slovó,
Oba začela sva plakati,
Ko sva podala si rokó.

V kosmičih zunaj je snežilo,
In stopil sem čez hišni prag;
Srce mi bridko je čutilo,
Kako mi domek bil je drag.

Fanica Vovkova.

Poslednja dva.

Na bregu zelene Save na avstrijsko-srbski meji je stala borna hišica. Lesena, že na pol podrtá stavba z malimi okenci je pričala, da njeni stanovniki res v potu svojega obraza jedó kruh, ker si niso mogli napraviti lepšega doma.

Poleten večer je. Ob črvivi mizi sedita mož in žena, za pečjo sivolasi ded in na klopi ob peči spi sedemletni sinek. To je vsa rodovina. Oče se pečá z ribištvom in pa prepeljava ljudi čez Savo. Ker je kupčija slaba, se morejo le skromno preživiti; večkrat vlada tod beda kot obilnost, večkrat gleda z žalostjo v srcu skrbni oče, kaj bo jutri.

Zunaj pa razsaja vihar, vije burja okrog voglov in zanaša dež, ki jednako-merno pada na slaba in že ubita okna, tudi skozi ubite šipe v malo izbico. Noč je tako temna in gosta, da bi jo lahko rezal. Vse je tiho, vse je zamišljeno. Mala leščerba na mizi le motno obseva te od skrbij in truda že jako razorane obraze.

Stari sivolasi ded v zapečku premišlja o nekdanjih dneih, ko je še čvrsto ravnal veslo po zeleni Savi, pa je tudi imel kaj cvenka. A njemu je roka omahnila, začela se je tresti in vela desnica ne more tako sukati vesla kot nekdanj: izročil je brodnništvo sinu.

Tudi sin je priden in delaven od zore do mraka. Pa si le ne more opomoči. Čim bolj se potí, čim bolj dela, tem manj ima. Stari oče mu očita lakomnost in to bi utegnilo tudi res biti. Sevé, tudi slabi časi so in, če mu še Bog ne dá posebnega blagoslova, je ves trud zaman.

Pri delu in trudu mu pomaga tudi njegova skrbna žena, da bi mu olajšala bedo. Tudi ona krepko vesla, tudi ona marno loví, a navadno brez vspaha.

Pri peči pa sniva zlate sanje njun sinček, ki ne vé skrbi in ne občuti žalosti, ki razjeda skrbeče srce starišev. "Blažena mladost!

Morda ima res stari oče prav, ker pravi, da Bog ne dá sinu blagoslova zaradi lakomnosti. Vedno prevdarja sin, kako bi si pridobil brez truda bogastvo, a si ga niti s trudom ne more.

Naposled pretrga dolgotrajni molk gospodar, ki pravi: „Strašna noč je nocoj. Revež je, kdor je zunaj. Pa menim, da nocoj ne bo nikogar za prepeljavo.“

„Tudi če bi bil, ga ne moremo prepeljati, ker ima Sava nocoj velike valove. Pojdimo molit in potem spat“, dostavi žena in vzame velik hišni molek iz kota.

Kmalu potem se ne čuje ničesar družega, kot jednakomerno govorjenje: „Češčena si Marija . . .“, zunaj pa cviljenje burje, ki vrši krog voglov lesene kočice svoj divji ples.

Niso še domolili rožnega venca, ko se začujejo zunaj krepki udarci na trhla vrata in klici, da naj ga brodnik brž prepelje na ono stran.

Oče vzame z mize leščerbo in gre vrata odpret in posvetit, kdo da sili ob tej uri in tem vremenu.

Zunaj zagleda tujca ponosne in lepe vnanjosti, ki je bil ogrnjen v velik plašč, ki ga je delal bolj neznanega, pa ga tudi varoval dežja.

„Prepeljite me naglo na ono stran Save“, govori hitro tujec. „Dam vam za to, kolikor le hočete.“

Te besede bi padle o vsakem drugem času na dobro zemljo, a nocoj je bilo nemogoče voziti v temni in viharni noči po valoviti Savi.

„Ni mogoče, in če daste sto goldinarjev, ni mogoče, kajti tu se gré za življenje. Počakajte pri nas do jutri“, se odzove ribič.

„Čakati je pa pri meni še bolj nemogoče. Ne obotavljajte se. Dam vam tisoč goldinarjev, samo ustrezite moji želji“, govori oni naglo.

Ta predlog je bil pa že tako prikupljiv, da se mu je bilo težko ustavljati. Tisoč goldinarjev zaslužiti v tako kratkem, to ni kar si bodi. Omenil sem že ribičeve lakomnosti. Skušnjava je bila prevelika, da bi se ji mogel ustavljati: bogat postati in tako hitro!

„No, poskusil bom, če boste mož-beseda. Pa sam ne morem. Moram iti po ženo“, jecljal je ribič. Od same sreče nad toliko svoto se je veselja tresel.

Odide v hišo in za njim tujec. Žena je slišala v hišo ves pogovor s tujcem in je bila takoj zadovoljna. Le stari oče se je ustavljal temu, češ, da iz skušnje vé, da je nemogoče voziti ob takem vremenu. Pa sin ga ni slušal.

Ko je pa tujec položil na mizo tisočak, je umolknil tudi ded.

Ribič in žena pa sta vzela luč in odšli so s tujcem v temno noč poskušat srečo. Med tem pa je ded molil k Bogu za srečno izvršitev nevarnega poskusa.

Čez nekaj trenutkov pa se začujejo drugi klici in udarci na vrata, in sam starec gré gledat, kdo je. Kako se prestraši, ko ugleda pred seboj tri orožnike, ki vprašajo, ali ni bil ravnokar neki tujec tukaj.

Ded pokima pritrjevalno.

„In kam je odšel?“ vprašajo vsi trije hkrati.

„Ravnokar se pelje čez Savo“, zatrdi ded.

„A tako!“ vskliknejo in odidejo naglo.

Na sredi Save je motno žarela mala lučica, ki je nekoliko prodirala gosto temo.

Kmalu nato so se začuli zapored trije streli in potem je bilo zopet vse tiho.

Starec se je pa tresel samega strahu in molil tako goreče kakor še nikdar prej: „Gospod, zla jih oslobodi!“

Tudi sinek se je vzbudil vsled strellov, a ded ga je umiril, da ni ničesar hudega. In sin je zopet sladko zaspal. Tako mirno lahko spi, kdor ima mirno vest.

Čez nekaj trenutij so orožniki prišli nazaj v koč, in ded je moral vse opisati, kar je vedel in znal.

Orožniki pa so povedali, da je oni tujec poneveril mnogo denarja in ubežal. Še mnogo družega so povedali, česar pa starec ni razumel; potem pa so odšli do družega broda.

Starec je pa celo noč vzdihoval in ni trenutje zatisnil očesa, kajti sina in sinahe ni bilo nazaj. Kaj če so ju orožniki zadeli in umorili? O negotovost, o skrb, ti si hujša ko smrt!

Jadno je vzdihal starec k Vsemogočnemu, zunaj je pa tulila burja in Sava je divjje šumela.

„Gospod, Gospod, zla nas oslobodi!“

* * *

Drugo jutro je bilo krasno in jasno. Komaj se je zaszvitelo, že je odšel starček k Savi, odpel drug čolnič in z velo roko veslal po razburkani Savi. Pa mu ni bilo treba dolgo iskati. Med vejevjem in grmičjem je zasledil domači čoln, prevrnjen. Od sina, sinahe in tujca pa ni bilo nobenega sledu. —

Solnce je ravno vshajalo krasno in veličastno, ko se je vračal starček k svoji koči. Pekoče solze so mu rosile po velem licu in kapale v motno Savo. Sam na svetu z nedoraslim vnukom, brez očeta in matere, to je bol, ki peče v dno srca.

In ko je prišel v osamelo kočo, snival je še nedolžni deček. Revež ni vedel, da je postal to noč sirota. Tedaj se skloni ded nad dečkom, ga poljubi na vedro čelo in vzdihne k Bogu: „Daj mi, Gospod moči, da zanj trpim in zanj živim!“

Solnce je prisvetilo v kočo in obsijalo poslednja dva njena stanovnika. Poslednja dva!

Angelar Zdénčan.

Ne norčuj se s svetimi rečmi!

Oj, črni vran je priletel,
Na prsi ranjencu je sèl.

„Odpri oči, saj me poznaš,
Saj bil sem včasih ti pajdaš,

Saj bil sem prej tovariš tvoj:
Iz gnezda si me vzal s seboj,

Peroti mi prirezal si,
V temán me kot privezal si

In tleskal si z dlanjo ob dlan,
Ko mahal s krili sem zaman ...

Oj z Bogom, širni, temni gozd!
Oj z Bogom, jasni zrak, prostost ...!

Ko mati je domov prišla,
Nasprot si tekel ji: „Ha, ha,

Poglejte — v kotu črn menih
Sedi očij razsrjenih —

A tiho! Morda rad bi mir!
Morda bi čital rad brevir!“

Mati se nasmejala je
„Spet kakšen vran!“ dejala je.

A jaz sem v kotu — črn menih —
Sedel otožen, trpel tih,

Kot da si prostosti ne želim,
Da v temnem kotu rad čepim.

A v krilih čutil sem krepkost
In v mislih plaval sem čez gozd ...

No, ker sem vedno „priden“ bil,
Zato sem vse vas preslepil;

Prostó sem smel se krétati:
Iz kota v kot se šétati ...

In skozi okno neki dan
Ostavil svoj sem samostan ...

A ná — častiti prior moj,
Kako se snideva nocoj!

Oj, ti si moj dobrotnik bil!
Dve leti — ne? — si me živil.

Ne, dolžan ti ne bom ostal — —
 Oči ti bodem izkljuval;
 Ko pa z gostij se vračal bom,
 Dolg majki tvoji plačal bom.

Ej, modro ima glavico
 In dal ji bom zastavico:
 Oj starka ti, z modro glavo,
 Kaj ti bi rekla, kaj je to:

Na polju črn menih sedi,
 In z živim mesom se gosti
 In s tvojim mesom se gosti — —“

Smiljan Smiljanič.

Opazujmo naravo!

I. Vetrovi.

c) Razne vrste vetrov.

Vetrovi imajo tudi razna imena. Navadno se imenujejo po oni strani sveta, od ktere prihajajo. Veter, ki piše od severa proti jugu, se imenuje severnik ali sever, nekateri mu pravijo tudi krivec. Veter, ki piše od juga proti severu, se zove južnik ali jug. Od vzhoda proti zahodu pišoči veter se zove vzhodnik, in njemu nasproti je zahodnik ali zapadnik. — Ker so pa ta imena še premalo natančna, rabijo se še vmesna; n. pr. veter, ki je mej severom in vzhodnikom, se imenuje severovzhodnik in slično drugi.

Pristaviti moramo pa temu važno opazko, da ta imena so opravičena le za trenotek, ko prihaja veter do nas, poprej ima v obče vsak veter drugačno smer; pota vetrov niso naravnostna, marveč bolj ali manj zakrivljena. V obče velja pravilo: veter na severni strani ravnika se obrača na desno, na južni strani pa na levo.

To si lahko razjasnimo tako-le:

Zemlja se zasučje vsak dan jedenkrat okrog svoje osi. Vsaka reč, ki je ob ravniku, se najhitrejšje pomika proti vzhodu, ker ravnik je največji zemeljski krog in vsaka točka na njem mora izvršiti vso pot v istem času, kakor kaka točka na mnogo krajšem krogu blizo tečajev. Toraj se vsaka točka na površju zemlje pomika tem počasneje proti vzhodu, čim bližja je tečaju.

Ker se ozračje z zemljo vred vrti proti vzhodu, je izvestno tudi veter deležen tega premikanja. Veter, ki nastane v severnih krajih, se pomika s svojo silo proti jugu, a ob jednem ga tudi zemlja zanaša proti vzhodu. Vendar ta sila, ki ga vleče proti vzhodu, je v začetku še majhna in vsled vstrajnosti pridrži veter to počasno premikanje proti vzhodu še potlej, ko pride v take kraje, kjer se vsaka reč na površju zemlje že mnogo hitrejšje premika. Toraj imajo ljudje v teh krajih tak vtis, kakor da ne prihaja naš prvotni sever od severne, marveč bolj ali manj od severovzhodne strani. Ker hitrost pozemeljske površine raste proti ravniku, zato se tudi veter bolj in bolj zasukava na desno, na južni strani pa iz istega vzroka na levo. Toraj to, kar pri nas imenujemo sever, prvotno ni bil sever, marveč severozahodnik in naš severovzhodnik je bil začetkoma sever. Na to morajo vselej paziti oni gospodje, kateri vreme napovedujejo po vetrovih.

Poleg tega imenovanja pa še razločujemo: 1. stalne ali neprenehne, 2. perijodne ali redno se ponavljajoče vetrove in 3. neredne, večkrat tudi izredne vetrove.

Stalni so taki vetrovi, kateri v kakem kraju pišejo neprenehoma, ali vsaj največkrat. Domovina takih vetrov je med 30° severne in južne širine, imenujejo se pasatni vetrovi. Med perijodnimi so najznamenitejši morniki in sušniki. V naših krajih so le nestalni vetrovi.

→ **Rebus.** ←

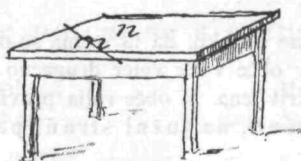

100 m²

5
A m

1e

2: 2

(Rešitev in imena rešilcev v prih. listu.)

Odgonetka uganke v 2. številki:

Os — gos — kos — los.

Prav so uganili: Bezeljak Ivan, drugošolec v Ljubljani; Druškovič Andrej, učenec IV. razr. na vadnici, Pirc Ciril in Stana v Ljubljani; Križanič Franc in Marija pri svetem Križu blizu Ljutomera; Vidmar Bogomila, učenka II. razr. v Ljubljani; Rakovec Alojzij, učenec v Mariboru; Urbančič Fran, Colambis Jak., Maraičič Nikolaj, gimnazijci v Ljubljani; Simončič Fr., učenec, Zupan Mar., Pirnat Josipa, Petan Marija, Presker Urša, učenke v Podsredi; Adamič Mar., učenka III. razreda mešč. šole pri gg. Uršulinkah; Repič Irma, Šlamberger Inka in Nuška, Karba Milka, Pihlar Trezika in Josipina, Kapun Rozalija, Brumen Marija, Rauter Ter., učenke Franc-Jozefove šole v Ljutomeru; Modrijan Sofja, učiteljica, Pipan Janko, učenec v Črnem Vrhu; Osana Tinica in Milka, učenki pri sv. Duhu nad Krškim; Ponikvar Jernej, dijak v Ljubljani; Hauptman Mar., učenka V. razr. II. odd. pri sv. Križu blizu Ljutomera; Pogačar Fr., učenec IV. razr. v Celju; Tomšič Dušan, učenec II. razr. na Vrhniku; Mlinarič J. v Godomeri; Pavlina Rusova, učit. kandid. v Ljubljani; Rojnik Micika, Marička, Ter., Miklavžina Jozefka, Sketa Rezi, Rudl Jozefka, Prislán Ivanka, Dobnik Mici, Muhovič Fanika, Jarc Minka, Rojnik Liza, Grah Micika, Kolšek Franca, Vaši Lucija, Čilenšek Roza, Baš Nežika, učenke II. razr. v Braslovčah; Juvancič Mar., učenka III. razr. v Planini; Petovar Angela, učenka III. razr. 2. odd. v Ormužu; Dobnik A., Šporn Fr., Plaskan V. in K., Rojnik J., Kronovšek F., Kukenberger A., Žunter M., Travnar M., Lavinek M., Matko I., učenci II. razr. v Braslovčah.

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsacega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 2 glđ. 60 kr., za pol leta 1 glđ. 30 kr. — Uredništvo in upravništvo sv. Petra cesta št. 76, v Ljubljani.

Izdaje društvo „Pripravniki dom“. — Urejuje Ant. Kržiš. — Tiska Katoliška Tiskarna v Ljubljani.